

ÖZEL SİGORTA AYLIK VE İKRAMİYELERİNİN GELİR VERGİSİ KARŞISINDAKİ DURUMU¹

AHMET EROL
İstanbul Defterdar Yrd.

1. KONU

4369 Sayılı Yasa ile özel sigorta şirketleri tarafından ödenen emekli maaşları ve ikramiyeleri (toplu ödemeler) konusunu düzenleyen 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu (GVK) nun 23 ve 25'inci maddelerinde değişiklik yapılmıştır. Yapılan bu değişiklikten sonra bu konudaki vergileme rejimi yazımızın konusunu oluşturmaktadır.

2. KONUYA İLİŞKİN YASAL DÜZENLEMELER

2.1. GVK'nun 23/11. Maddesi

Kanunla kurulan veya tüzel kişiliği haiz bulunan emekli sandıkları ile 10 yıl süre ile prim veya aidat ödenmiş olmak kaydıyla Türkiye'de kain ve merkezi Türkiye'de bulunan sigorta şirketleri ve yardım sandıkları tarafından ödenen emekli, maluliyet, dul ve yetim aylıkları (Tüzel kişiliği haiz muhtelif emekli sandıkları ile sigorta şirketleri ve yardım sandıkları tarafından ödenen aylıklar toplamı, en yüksek devlet memuruna ödenen en yüksek ödeme tutarından fazla ise aradaki fark ücret olarak vergiye tabi tutulur.) (Genel, katma ve özel bütçelerden ödenen bu nevi aylıklar dahil)

2.2. GVK'nun 23/11. Maddesinin Gerekçesi

Yürürlükteki hükümlere göre, kanunla kurulan veya tüzel kişiliğe haiz bulunan emekli sandıkları tarafından ödenen emekli, maluliyet, dul ve yetim aylıkları gelir vergisinden istisna edilmişlerdir. Bununla beraber şahısların prim ödemek suretiyle özel sigorta şirketlerinden veya yardım sandıklarından almaya hak kazandıkları aynı nitelikteki gelirler gelir vergisine tabi bulunmaktadır.

Elde edilen gelirin niteliği aynı olmasına karşın, kanunla kurulan veya tüzel kişiliğe haiz bulunan emekli sandıkları tarafından yapılan ödemelerin gelir vergisinden istisna edilmesi, özel sigorta şirketleri tarafından yapılan ödemelerin ise vergiye tabi olması çelişkili bir durumu ifade etmekte ve bu durum vergilemede adalet ilkesine aykırılık oluşturmaktadır.

Yapılan değişiklikle, Türkiye'de kain ve merkezi Türkiye'de bulunan sigorta şirketleri ve yardım sandıkları tarafından ödenen emekli, maluliyet, dul ve yetim aylıkları gelir vergisinden istisna edilmiştir. İstisnanın uygulanabilmesi için en az 10 yıl süreyle

---

¹Bu yazı, 15.02.1999 tarihindeki yasal düzenlemeler dikkate alınarak yazılmıştır.

prim veya aidat ödenmiş olması gerekmekte olup, istisna uygulanacak tutar kanunla kurulan emekli sandıkları tarafından hizmet süresi ve aylık seviyesi aynı olan devlet memurlarına² ödenen tutar ile sınırlandırılmıştır. Bu tutarı aşan kısım ise ücret olarak vergiye tabi olacaktır. Kanunla kurulan veya tüzel kişiliğe haiz bulunan emekli sandıklarından aylık alanların, özel sigorta şirketleri veya yardım sandıklarından da aylık almaları halinde, bu aylıklar da istisnadan yararlanacaktır³.

2.3. GVK'nun 25/3. Maddesi

Kanunla kurulan veya tüzel kişiliği haiz olan emekli sandıklarınca kendilerine zat aylığı bağlananlara aylıkları dışında, kanunları veya statüleri gereğince verilen emekli, dul, yetim ve evlenme ikramiyeleri veya iade olunan mevduatı ve sürelerini doldurmamış bulunanlarla dul ve yetimlerine toptan ödenen tazminatlar ile 10 yıl süre ile prim veya aidat ödenmiş olmak kaydıyla Türkiye'de kain ve merkezi Türkiye'de bulunan sigorta şirketleri ve yardım sandıkları tarafından iade olunan mevduat veya toptan yapılan ödeme tutarı (Kamu idare ve müesseseleri ile kanunla kurulan sosyal güvenlik kurumları dışında kalan tüzel kişiliği haiz emekli sandıkları ile sigorta şirketleri ve yardım sandıkları tarafından ödenen tazminat, yardım ve toptan yapılan ödemeler en yüksek Devlet memuruna ödenen en yüksek ödeme tutarından fazla ise aradaki fark ücret olarak vergiye tabi tutulur. Bu mukayesede gerek muhtelif emekli sandıkları ile sigorta şirketleri ve yardım sandıklarından gerek aynı emekli sandığı ile sigorta şirketleri ve yardım sandıklarından muhtelif zamanlarda alınan ikramiye, tazminat ve toptan yapılan ödemeler topluca dikkate alınır.)

2.4. GVK'nun 25/3. Maddesinin Gereği

Yürürlükteki hükümlere göre kanunla kurulan veya tüzel kişiliğe haiz bulunan emekli sandıkları tarafından kendilerine zat aylığı bağlananlara aylıkları dışında kanunları veya statüleri gereğince verilen emekli, dul, yetim ve evlenme ikramiyeleri veya iade olunan mevduatı ve sürelerini doldurmamış bulunanlarla dul ve yetimlerine ödenen tazminatlar gelir vergisinden istisna edilmişlerdir. Bununla beraber, şahısların prim ödemek suretiyle özel sigorta şirketlerinden veya yardım sandıklarından almaya hak kazandıkları aynı nitelikteki ödemeler gelir vergisine tabi bulunmaktadır.

Elde edilen gelirin niteliği tamamen aynı olmasına karşın, kanunla kurulan veya tüzel kişiliğe haiz bulunan emekli sandıkları tarafından yapılan ödemelerin gelir vergisinden istisna edilmesi, özel sigorta şirketleri tarafından yapılan ödemelerin ise vergiye tabi olması çelişkili bir durumu ifade etmekte ve bu durum vergilendirmede adalet ilkesine aykırılık taşımaktadır.

Yapılan düzenleme ile GVK'nun 25'inci maddesinin 3 numaralı bendine eklenen hüküm ile Türkiye'de kain ve merkezi Türkiye'de bulunan sigorta şirketleri ve yardım sandıkları tarafından ödenen ikramiyeleri, iade olan mevduat veya toptan yapılan ödemelerin, kanunla kurulan emekli sandıkları tarafından hizmet süresi ve aylık seviyesi aynı olan devlet memurlarına ödenen tutarı aşmayan kısmı gelir vergisinden

² 4369 Sayılı Yasa ile değişen maddede "*en yüksek Devlet memuru*" kavramı kullanılmıştır. Gereğe, Yasa maddesi ile uyumsuzdur. Bu uyumsuzluk, Hükümetin önerdiği metin ile Plan ve Bütçe Komisyonu'nun kabul ettiği metin arasındaki farklılıktan kaynaklanmaktadır.

³ Yasa maddesi, tüzel kişiliği haiz çeşitli emekli sandıkları ile sigorta ve yardım sandıklarından alınan aylıklar toplamının en yüksek Devlet memuruna yapılan ödeme tutarı ile karşılaştırmasını esas alırken, madde gerekçesinde bu duruma ilişkin bir açıklık bulunmamaktadır. Böyle bir açıklığın bulunmamasının nedeni, Hükümetin önerdiği metinde böyle bir belirlemenin olmayışdır. Bu belirleme Plan ve Bütçe Komisyonu'nda eklenmiştir.

istisna edilmiştir. Bu tutarı aşan kısım ise ücret olarak vergiye tabi olacaktır. Ayrıca, kanunla kurulan veya tüzel kişiliği haiz bulunan emekli sandıklarının yanı sıra, özel sigorta şirketlerinden veya yardım sandıklarından bu tür gelir elde edilmesi durumunda, özel sigorta şirketinden elde edilen gelirler de istisna kapsamı içinde değerlendirilecektir.

3. DEĞERLENDİRME

GVK'nun 23'üncü maddesi ücretlerde istisnaları düzenlemektedir. 4369 Sayılı Yasa ile değişiklik yapılmadan önce GVK'nun 23'üncü maddesinin 11'inci bendi özel sigorta şirketleri tarafından ödenen emekli maaşlarını kapsamamaktaydı. Değişiklikten önce madde kapsamına sadece yasa ile kurulan veya tüzel kişiliğe sahip bulunan emekli sandıkları⁴ girmektedir. 4369 Sayılı Yasa ile yapılan değişiklikten sonra ise madde kapsamına aşağıdakiler girmektedir:

- Yasa ile kurulan emeklilik kurumları
  - T.C. Emekli Sandığı
  - Sosyal Sigortalar Kurumu
  - Bağkur
- Tüzel kişiliğe sahip emekli sandıkları
Bunlar genelde bankalar tarafından kurulan ve banka personelinin sağlık yardımı ve emeklilik işlemlerini yürüten özel hukuk tüzel kişilikleridir. Günümüz uygulamasında bu sandıklar genellikle vakıf şeklini almış bulunmaktadır. Yasa maddesinde *sandık* ibaresi yer alsa da, bu kavramın aynı kapsamda hizmet veren vakıfları da kapsayacağı düşünülmektedir.
- Özel sigorta şirketleri
Yasa maddesinden özel sigorta şirketleri ve yardım sandıkları⁵ tarafından ödenen emekli , maluliyet, dul ve yetim aylıklarının yararlanabilmesi için birtakım koşullar gerekmektedir. Bu koşullar GVK'nun 23/11'inci maddesinde hükme bağlanmıştır. Bu koşulların tümünün bir arada olması gerekir. Bu koşullar şunlardır:
  - * Özel sigorta şirketinin Türkiye'de bulunması (kain)
  - * Özel sigorta şirketinin merkezinin Türkiye'de olması
  - * 10 yıl süreyle prim veya aidat ödenmiş olması

Bu koşulların tümünün bir arada gerçekleşmesi koşuluyla özel sigorta kuruluşları ya da yardım sandıkları (veya vakıfları) tarafından ödenen emekli, maluliyet, dul ve yetim aylıkları GVK'nun 23/11'inci maddesi uyarınca gelir vergisinden istisna olacaktır. Yasa hükmü uyarınca, bu istisna tutarının bir üst eşik tutarı bulunmaktadır. 4369 Sayılı Yasa ile değişiklik yapılmadan önce istisnanın hesabında hizmet süresi ve aylık seviyesi aynı Devlet memuruna yapılan emekli ödemelerinin toplamı esas alınıyordu ve ayrıca, daha öncede belirtildiği üzere özel sigorta şirketleri tarafından yapılan emekli maaş ödemeleri istisna kapsamına girmiyordu. Hem üst eşik rakamının hesabı, hem de özel sigorta şirketleri

⁴ Genellikle bankaların kurdukları emekli sandık ve vakıflarını kapsamaktadır.

⁵ Uygulamada birçok şirketin bu tür yardım sandıklarını vakıf olarak kurdukları ve bu vakıflar aracılığıyla önceden çalışanlardan kesilen primlere karşılık emekli olan personeline ikinci bir emekli maaşı ödedikleri bilinmektedir. Yasa maddesinin *yardım sandıkları* ifadesinin bu tür vakıfları da kapsadığı düşünülmektedir.

tarafından yapılan emekli maaş ödemelerinin istisna kapsamına girmemesi uygulama ciddi rahatsızlıklar yaratmaktaydı.

Öncelikle, yasa ile kurulan emekli kurumlarının ve tüzel kişiliğe sahip emekli sandıklarının çeşitli adlarla (emekli maaşı, dul, yetim ve maluliyet maaşı vb.) yaptıkları emekli ödemeleri gelir vergisinden istisna tutulmakta; ancak, özel sigorta şirketlerinin ve diğer şirketlerce kurulmuş yardım sandıkları ve vakıfların önceden topladıkları prim ve aidatlar karşılığı ödedikleri emekli ödemeleri istisna kapsamında değerlendirilmemekteydi. Bu durum, vergi yasalarının yansızlığı, objektifliği ve haksız rekabet yaratmaması gibi birtakım evrensel vergileme ilkelerine gölge düşürmekte ve yurttaşlar arasında haksızlıklara yol açmaktaydı. 4369 Sayılı Yasa ile bu haksız uygulama ortadan kaldırılmış; özel sigorta şirketleri ve yardım sandıkları tarafından daha önceden en az 10 yıl toplanmış prim veya aidatlar karşılığı yapılan emekli maaş ödemeleri gelir vergisinden istisna edilmiştir.

Uygulamada rahatsızlık yaratan diğer bölüm ise, maaş hesabında kullanılan üst eşik tutarıydı. Tüzel kişiliğe sahip emekli sandıkları tarafından ödenen emekli maaşlarının vergiden istisna bölümünün hesabında hizmet süresi ve aylık düzeyi aynı olan Devlet memuruna ödenen emekli aylığı toplamı esas alınmaktaydı. Bu uygulamada ciddi güçlükler yaratmaktaydı. Tüzel kişiliğe sahip emekli sandıkları uygulamada aynı hizmet süresine ve aynı maaş düzeyine sahip Devlet memuru aramakta ve bunu bulmakta son derece zorlanmaktaydı. Tüzel kişiliğe sahip bu sandıklar aynı kıdem yılında ve aynı maaş düzeyinde memur bilgisine ulaşamamaktaydılar. *Bilgi çağı* olarak adlandırdığımız yüzyılda bugün bile Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü ve Gelirler Genel Müdürlüğü verilerine tam olarak ulaşabilmek olanaklı değildir. Dolayısıyla, aynı kıdemde ve aynı maaş düzeyinde bir Devlet memuruna Devletin ne kadar emekli maaşı ödediğini bugün bile Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü açıklamadığı sürece hesaplamak olanaksızdır. Çünkü, Devlet memuru maaş hesaplarında maaşı oluşturan kalemlerin sayısı artık bilgisayar programı olmadan sağlıklı bir hesaplama yapma olanağını ortadan kaldıracak düzeye ulaşmıştır. Bu konu da, Devlet kesiminde yapılacak yeniden yapılandırma çalışmalarının bir ögesi olarak ivedi şekilde ele alınmayı beklemektedir. İşte böylesine güçlükler nedeniyle, 4369 Sayılı Yasa ile özel sigorta şirketleri ve yardım sandıkları ile tüzel kişiliğe sahip emekli sandıkları tarafından yapılan emekli maaş ödemelerinin gelir vergisinden istisna edilecek bölümünün hesabında kullanılacak üst eşik rakamı en yüksek Devlet memuru emekli maaşına endekslenmiştir. Devletde en yüksek memur Başbakanlık Müsteşarı olduğundan, bu maaşların gelir vergisinden istisna edilecek tutarının hesabında Başbakanlık Müsteşarı'na ödenen emekli maaşı toplamı dikkate alınacaktır.

“Başbakanlık Müsteşarı'nın emekli maaşının tutarının öğrenilmesi uygulamada sorun yaramayacak mıdır?” diye bir soru akıllara gelebilir. Bu tutarın uygulamada sorun yaratmaması için, Başbakanlık Müsteşarına ödenen toplam aylık emekli maaşı tutarı değiştikçe Gelirler Genel Müdürlüğü tarafından Genel Tebliğ ile duyurulacaktır. 27.12.1998 tarih ve 23566 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Gelir Vergisi 216 Seri Numaralı Genel Tebliğ bunun böyle olacağına karine oluşturmaktadır. Böyle bir Genel Tebliğ yayımlayan Bakanlık, bu verilerde

değişiklik oldukça büyük olasılıkla bunları yayımlayacağı Genel Tebliğlerle kamuoyunun bilgisine sunacaktır.

4369 Sayılı Yasa ile GVK'nun 23/11'inci maddesinde yapılan değişiklik bir ölçüde maddenin uygulanmasını kolaylaştırmak, bir ölçüde de özel sigorta kesimini özendirme amaçlıdır. Yasa maddesine yeni düzenleme ile konulan 10 yıllık süre koşulu uygulamacılar ve sigorta sektörü tarafından güçleştirici bir öge gibi algılanabilir. Ancak, bu süre uygulamada zaten özel sigorta şirketlerinin emekli maaşı ya da toptan ödeme yapmak için koşul saydıkları en az süre 10 yıldır. Dolayısıyla, sigortacılık sektörünü güçleştirme ya da sekteye uğratma söz konusu değildir. Hatta, en az 10 yıl süreyle prim ya da aidat ödemek koşuluyla istisnadan yararlandırılma sektörü prim yönünden destekleme ve güçlendirme sonucunu doğurucu bir hükümdür. Bir başka deyişle, sigortacılık sektörünün özendirilmesi ve desteklenmesinden söz edilebilir.

İstisna tutarının bir üst ölçüye ya da eşiğe bağlanması, bu tür istisnaların sosyal amaçlı istisnalar kapsamında olması bakımında önemlidir. Bir tavan ya da üst eşik konulmadan yapılacak bir istisna uygulaması, kazancın şekil değiştirmesine ve yasanın dolanılmasına yol açabilir. Bu bakımdan sosyal amaçla getirilen istisnaların belirli bir tavan tutarının olması yerinde bir düzenlemedir. Devletin en üst memuru olan Başbakanlık Müsteşarı'nın almış olduğu aylık emekli maaşı tutarında bir özel sigorta şirketi tarafından ödenen emekli maaşı tutarının gelir vergisinden istisna edilmesi sosyal yönden son derece yeterli bir istisnadır. Bunun herhangi bir tavan sınırının olmaması durumunda, kazanç şekli değişerek; mevduatın bu alana kayması ve on yıl sonra aylık demeler şeklinde faizleri ile birlikte geri alınabilir. Bu ilk çırpıda akla gelen bir örnektir. Yasa düzenlemesinde herhangi bir tavan tutar konulmaz ise, yasanın otomatikman dolanımına yol açılmış olur. Bu bakımdan özel sigorta şirketleri ve yardım sandıkları tarafından ödenecek emekli maaşlar toplam tutarının gelir vergisinden istisna edilecek bölümünün belirli bir tavan tutara bağlanması yerindedir.

GVK'nun tazminat ve yardımlarda istisnayı düzenleyen 25'inci maddesinin 3'üncü bendinde 4369 Sayılı Yasa ile ücretlerde istisnaya koşut yeni düzenleme yapılmıştır. Yeni düzenlemeye göre Türkiye'de bulunan ve merkezleri Türkiye'de olan sigorta şirketleri ve yardım sandıkları tarafından 10 yıl prim veya aidat ödenmiş olması koşuluyla iade olunan mevduat veya yapılan toptan ödeme tutarları gelir vergisinden istisnadır. Bu istisna tutarı, en yüksek Devlet memuruna yapılan tazminat, yardım ve toptan ödemeler toplamı kadardır. Bu tutarın üzerinde kalan bölüm ücret olarak vergilendirilir.

Bu maddede de yine 23'üncü maddede olduğu üzere aynı aylık seviyesi ve aynı kıdem düzeyindeki devlet memuru ölçütünden vazgeçilerek, en yüksek Devlet memuru (Başbakanlık Müsteşarı) ölçütü benimsenmiştir. Maddede yapılan yeni düzenleme ile özel sigortacılık kesimi bu anlamda özendirilmek ve uygulamada adaletsizlik yaratan farklılıklar ortadan kaldırılmak istenmiştir. Gelir vergisinden istisna edilen toptan ödeme tutarları en yüksek Devlet memuruna yapılan toptan ödeme tutarlarına endeksenerek de bu tutar yükseltilmiş ve maddenin sosyal yönü güçlendirilmiştir. Bu işlemler yapılırken, sigortacılık sisteminin amaç dışına kayarak gelir unsurunu değiştirerek yasanın dolanılması sonucunu verecek işlemlerine de özgürlük verilmemiştir. Bu, yapılan toptan ödemelerin gelir

vergisinden istisna edilecek bölümüne en yüksek Devlet memuruna aynı kapsamda yapılan toptan ödemeler ölçütünün uygulanması yoluyla yapılmıştır. Bu tavanı geçen emekli ikramiyesi, yardım ve toptan iadeler ücret sayılarak gelir vergisine tabi tutulacaktır. Yapılan bu düzenleme ile sigortacılık sektörü tarafından prim ödeyen sigortalılara yapılan ödemelerin menkul sermaye iradı kavramı olarak değerlendirilip, yasanın dolanılmasının önüne geçilmiştir.

Özel yaşam ya da emeklilik sigorta sisteminde üzerinde uzlaşılan en az prim ödenmesi gereken süre 10 yıldır. Bu süre içinde sigorta şirketleri yatırılan primler GVK'nun 63/3'üncü maddesi uyarınca, yatırıldıkları dönemlerde elde edilen ücret üzerinden kesilen gelir vergisinden indirilmektedir. Dolayısıyla, katılımcılar tarafından ödenen primler vergiden arındırılmış durumdadır. Sigorta şirketleri tarafından toplanan bu primler poliçe süresi boyunca sigorta şirketlerince değerlendirilmekte ve herhangi bir vergiye tabi tutulmamaktadırlar. Katılımcıya emekli, dul, yetim ve malul aylığı olarak döndüğünde GVK'nun 23/11'inci maddesi uyarınca, emekli ikramiyesi, emeklilik yardımı, toplu ödeme vb. olarak döndüğünde ise GVK'nun 25/3'üncü maddesi uyarınca vergilendirilmektedir. Bugün için bu vergi yükünün ağır olduğunu ya da sigorta sektörünü olumsuz yönde etkilediği söylemek ya da ileri sürmek doğru değildir. 4369 Sayılı Yasa ile GVK'nun 23/11 ve 25/3'üncü maddelerinde yapılan yeni düzenlemelerle bu alanda çok önemli bir ilerleme sağlanmıştır. Öncelikle değişiklikten önce, özel sigorta şirketleri bu istisnalar kapsamında bulunmamaktaydı. Tek başına bu değişiklik bile gerek sigortacılık kesimi adına ve gerekse bu tür özel emeklilik sistemlerinden yararlanan katılımcılar açısından son derece önemli bir katkıdır.

Maliye Bakanlığı, GVK'nun 23/11 ve 25/3'üncü maddelerinde 4369 Sayılı Yasa ile yapılan değişiklikleri açıklamak üzere Gelir Vergisi 216 Seri Numaralı genel Tebliği yayımlamıştır⁶.

Anılan Genel tebliğ ile en yüksek Devlet memuruna 1998 yılının belirli dönemlerinde yapılan emekli aylığı ve ikramiye tutarları bir çizelge halinde yayımlanmıştır. Bu çizelgede verilen tutarlar şöyledir:

Ödeme Türü	İstisna Tutarı Temmuz-Eylül 1998	İstisna Tutarı Ekim-Aralık 1998
Aylık	333.216.000.-TL	367.676.000.-TL
İkramiye	5.450.500.000.-TL	6.018.750.000.-TL

Tüzel kişiliğe sahip emekli sandıkları ile özel sigorta şirketleri ve yardım sandıkları tarafından ödenecek emekli aylıkları ya da emekli yardım ve ikramiyelerinin yukarıdaki çizelgedeki tutarları aşan bölümleri GVK'nun 23/11 ve 25/3'üncü hükmü uyarınca ücret olarak vergilendirilecektir. Vergilemenin nasıl yapılacağı ise anılan Genel Tebliğ ile açıklanmıştır. Tebliğde yapılan açıklamaya göre biri kaynaktan kesinti (stopaj), diğeri ise yıllık beyan esasıdır. Kaynaktan kesinti (stopaj) esası yapılan ödemeye ilişkin bilgilere ulaşma noktasından hareketle düzenlenmiştir. Buna göre; aralarında yönetim, denetim veya sermaye bakımından vasıtalı veya vasıtasız ilişki bulunan tüzel kişiliğe sahip emekli sandığı, yardım sandığı ve sigorta şirketlerince yapılması halinde, yapılan ödemeler toplamının istisna haddini (tavanını) aşıp aşmadığının takibi bu

⁶ 27.12.1998 tarih ve 23566 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

kurumlar tarafından yapılacak; yukarıdaki çizelgede belirtilen tutarları aşan maaş yada ikramiyeler GVK'nun 94'üncü maddesinin 1'inci maddesi uyarınca kesinti yapılacaktır. Söz konusu maddeye göre; vergi kesintisi GVK'nun 103 ve 104'üncü maddelerinde düzenlenen normal vergileme oranlarına uygun olarak gerçekleştirilecektir.

Genel tebliğ ile yapıla açıklamanın mantığı, tavan tutarların aşıp aşılmadığının kolaylıkla izlenebilmesi esasına dayanmaktadır. Bu kapsama, uygulamada bünyesinde sigorta şirketi, banka ve emekli sandığı veya emekli vakfı bulunun grup şirketleri girecektir. Bunun dışındaki şirketlerde grup şirketi ya da aynı holding yapısı içinde şirketler bile olsalar bünyelerinde sigorta şirketi, banka ve emekli sandığı ya da vakfı yoksa bu tutarlar toplamını sağlıklı izlemeleri pek olanaklı değildir. Bu tür durumlarda da aşağıda ayrıntısı açıklanacağı üzere yıllık beyanname esasına göre verilendirme yapılacaktır.

Aralarında dolaylı veya dolaysız ilişki bir şekilde sermaye, yönetim veya denetim ilişkisi bulunmayan birden fazla kurum tarafından, bir yıl içerisinde kendilerine yapılan ödemelerin toplam tutarı ilgili dönemlere ait istisna haddini aşan iştirakçiler, istisna tutarını aşan kısmı, ödemenin yapıldığı yıl için verecekleri gelir vergisi beyannamesinde toplamak suretiyle izleyen yılın Mart ayı içerisinde ikametgahlarının bulunduğu yerin yetki alanına giren vergi dairesine bildireceklerdir. Değişik kurumlar tarafından ödeme yapılırken istisna tutarının aşılması nedeniyle stopaj yapılacak; yapılan bu stopajlar yıllık beyanname üzerinden mahsup edilecektir. Bu mahsubun yapılabilmesi için stopajı yapan ilgili kurumdan bir yazı veya belgenin alınması gerekir. Birden fazla kurumu tarafından yapılan ödemelerin tamamından, istisna haddini aşan kısımlar itibariyle ayrı ayrı stopaj yapılmış olması halinde de, iştirakçi tarafından tahsil edilen tüm bedelin istisna haddini aşan kısmı için yıllık beyanname verilecek ve daha önce yapılan stopajlar beyanname üzerinden mahsup edilecektir.

4369 Sayılı Yasa ile getirilen yeni düzenleme istisnadan yararlanmak için prim ve aidat ödemelerinde 10 yıllık zorunlu süre öngörmüştür. Prim veya aidat ödemelerinin 10 yıldan az olması durumunda, ilgili sigorta şirketi veya sandık ödenen aidat ve primleri 10 yıl süre ile değerlendirir ve toplu ödeme ya da aylık bağlama işlemini 10 yılın bitiminden itibaren yaparsa istisna uygulanacaktır. Ancak, 10 yıldan önce toplu ödeme ya da maaş bağlama işlemi yaparsa bu istisnadan yararlanım söz konusu olmayacaktır.

Hayat Sigorta Yönetmeliği 09.12.1996 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmış ve 01.08.1997 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikten önce asgari hayat sigortası süresi 10 yıldan az olabilmekteydi. Anılan yönetmelik ile aylık bağlanabilmesi veya toplu ödeme yapılabilmesi için prim ödenmesi gereken en az süreyi 10 yıl olarak belirlemiş ve 4369 Sayılı Yasa ile GVK'nun 23/11 ve 25/3'üncü maddelerinde yapılan değişiklik bu düzenlemeye koşut olarak gerçekleştirilmiştir. Bu yönetmelikten önce hayat sigorta sistemine girmiş insanların hak kaybına uğramaları için Bakanlık Gelir Vergisi 216 seri Numaralı Genel Tebliği'nin 3.2'inci bölümünde bu tür poliçeler için yapılan ödemelerde de GVK'nun 23/11 ve 25/3'üncü maddeleri ile getirilen istisnanın uygulanmasını kabul etmiştir. Ancak, gerek Hayat Sigorta Yönetmeliği'nin 13'üncü maddesi veya yapılan prim ödeme şekline göre emeklilik süreleri 10 yıldan aşağı

olabilmektedir. Bu tür durumlarda 4369 Sayılı Yasa ile değişik GVK'nun 23/11 ve 25/3'üncü maddeleri ile getirilen istisna hakkından yararlanım söz konusu olmayacaktır. Çünkü GVK'nun 23/11 ve 35/3'üncü maddeleri uyarınca 10 yıllık süre istisna için zorunlu süredir. Bu sürenin altında kalınması yasanın amir hükmüne aykırıdır. Aslında Bakanlığın Gelir Vergisi 216 Seri Numaralı genel Tebliğ'in 2.3'üncü bölümünde Hayat Sigorta Yönetmeliği'nin çıkmasından önceki poliçe sahiplerinin hak kaybına uğramamaları için sağladığı kolaylık ve esnek yaklaşım GVK'nun 23/11 ve 25/3'üncü maddelerine aykırıdır. Ayrıca, Türk Ceza Kanunu dışındaki yasaların, özellikle de vergi yasalarının özgürlüğü bağlayıcı cezalara ilişkin hükümleri dışında diğer maddelerinde mükellef lehine yapılan düzenlemelerin geçmişe yürütülmesi söz konusu değildir. 216 seri numaralı Genel Tebliğ ile bu ilke aşılmıştır. Belki yaklaşım olarak bir haksızlığın önüne geçmek istenilmiş ve insani bir yaklaşımda bulunulmuştur. Ancak, bu durum yapılan açıklamanın yasaya aykırılığını ortadan kaldırmamaktadır. Burada doğru çözüm, 4369 Sayılı yasa ile yapılan değişikliğin hak kaybına yol açmaması için, bu yasadaki düzenlemelerin önce yapılmış; ancak bu yasanın yürürlüğe girmesinde sonra yapılacak toplu ödeme veya bağlanacak maaşlar için 10 yıldan eksik poliçeler mudilerine bu istisna anımsatılarak poliçenin 10 yıla tamamlanması istenebilirdi. Bu seçimlik bir haktır. Bazı sigorta hakkı sahipleri bu istisnadan yararlanmak yerine paralarını bir an önce alıp, başka bir alanda değerlendirmeyi düşünebilirler. Bu durumda, bu kişiler hak yitimine uğramasınlar diye yasanın amir hükmü uyarınca konulmuş 10 yıllık en az prim veya aidat ödeme süresini esnetemeyiz. 216 Seri Numaralı Genel Tebliğ'in 2.3'üncü bölümünde eski poliçelere dönük olarak yapılan bu esnek yorum GVK'nun 23/11 ve 25/3'üncü maddelerinin amir hükmüne aykırı olmuştur. Bu yorumdan yola çıkan ve gerek Hayat Sigorta Yönetmeliği'nin 13'üncü maddesine ve gerekse prim ödeme şekline göre 10 yılın altında prim ya da aidat ödeyerek emekliliğe veya toplu ödemeye hak kazanan kişiler, GVK'nun 23/11 ve 25/3'üncü maddelerindeki istisnanın Gelir Vergisi 216 Seri Numaralı Genel Tebliğ'in 2.3'üncü bölümünün birinci paragrafında yapılan esnek yorumun kendilerine de uygulanmasını, hak mağduriyetlerinin önlenmesini isteyebilirler ve bu konuda idare aleyhine dava açabilirler. Bu tür sonuçlara yol açmamak bakımından anılan Genel Tebliğ'in 2.3'üncü bölümünün birinci paragrafında yapılan ve GVK'nun 4369 Sayılı Yasa ile değişik 23/11 ve 25/3'üncü maddelerine aykırılık oluşturan yorum düzeltilmelidir.

4. SONUÇ

4369 Sayılı Yasa ile GVK'nun 23/11 ve 25/3'üncü maddelerinde yapılan düzenleme gerçekten son derece yerinde ve aynı alanda ikili uygulamaları ve bu nedenle ortaya çıkan haksızlıkları önlemek bakımından yararlı olmuştur. Ayrıca, ülkemizde son derece az gelişmiş ve dünya ile karşılaştırılmayacak kadar sınırlı kalmış sigortacılık kesimini özendirmek ve desteklemek bakımından söz konusu düzenlemeler yeterli olmasa bile ciddi bir adım niteliği taşımaktadır.

Yukarıda yapılan değerlendirmelerin ışığında; istisna uygulamasında sigortacılık kesimi tarafından temel alınacak en yüksek Devlet memuruna (Başbakanlık Müsteşarı) yapılan emekli maaş ödemesi ile emekli ikramiyesi tutarları değiştirilince düzenli olarak genel tebliğlerle kamuoyunun bilgisine sunulmalıdır.

Yine yukarıda yapılan değerlendirmelere göre sakıncaları ve GVK'nun 23/11 ve 25/3'üncü maddelerinin amir hükmüne aykırılık oluşturabilecek nitelikteki Gelir

Mükellefin Dergisi, Sayı: 84, ss. 20-29.

Vergisi 216 Seri Numaralı Genel Tebliğ'in 2.3'üncü bölümünün birinci paragrafı yeniden ele alınarak değerlendirilmelidir.